

שכת פ"ט רמז דינים המחודשים הנבוארים בזה הסימן

[ו] אין לשין העיסה במי בצים לברם בלי תערובת אחד מד משקין: [ז] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א: [ח] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א: [ט] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א:

א אין חיוב חלה אלא בלחם דכתיב (במדבר פ"ו י"ג) באכלכם מלחם הארץ לפיכך הסופגנים והדובשנים והאמקריטין פפורים מן החלה. משנה (ז) נפרק קמח דחלה. ופירש רש"י נפרק כל שעה (פסחים ל"ג) סופגנים. עשין כספוג: דובשנין. מטונגין דבש: אמקריטין. עשין כפסית שלשין עיסתן רכה מאל ג: [י] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א:

ב ועיסה שבלייתה רכה ובשלה במים או טגנה בשמן פטורה. יתבאר ממה שאכתוב בסמוך: ומ"ש אבל אם אפאה בתנור או אפאה במחבת בלא שמן וכו' לכולי עלמא חייבת אבל אם הדיבקה ולבסוף הרתיחה פליגי וכו'.

ג ועיסה שבלייתה רכה ובשלה במים או טגנה בשמן פטורה. יתבאר ממה שאכתוב בסמוך: ומ"ש אבל אם אפאה בתנור או אפאה במחבת בלא שמן וכו' לכולי עלמא חייבת אבל אם הדיבקה ולבסוף הרתיחה פליגי וכו'.

נפרק כל שעה (שם) גרסינן חן התם הדובשנין והסופגנין והאמקריטין וחלה המסרת והמדומע הן פטורים מן החלה אמר ריש לקיש הללו מעשה אילפס הן ורבי יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאו נחמה ומסיק התם דנחמיה ולבסוף הדיבך מודה ריש לקיש דחייב נחלה דנחמא הוא וכמו הרא"ש (ה"ל פ"ו ט) ש"ס פסק כריש לקיש אבל הוא ז"ל נראה לו דהלכה כרבי יוחנן וכן פסק בשאלמות פרשת זו ס"ט ע"ו וכן פסקו המוספות (שם: ד"ה ד"ט) וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות חלה (ה"ג) ח"ל אם אפאה בין בתנור בין בקרקע בין על המחבת והמרחשת בין שהדיבך את הנצק נמחמת וכמרחשת ואחר כך הרתיחה נחש מלמטה עד שנאפית הפת בין שהרתיחה ואחר כך הדיבך הנצק כל אלו חייבין נחלה עכ"ל ומ"ש ואחר כך הרתיחה נחש מלמטה לרבותא נקטה דאילו לא היה האור מהלך אלא מן הצד מודה ריש לקיש דהוי לחם כדאיתא בירושלמי (חלה פ"א ה"ג) וטעמא משום דזהו דרך אפיית פת צפורני והר"ף כתב שמי הסגרות נפרק כל שעה (י"א) ואף על פי שלא הכריע נראה שדעתו טובה לפסוק כרבי יוחנן וכתבו המוספות (שם) נחש ר"י דעל ידי משקה מודה רבי יוחנן דמעשה אילפס פטורין ואין מצרכין עליהם המוציא כדמוכח בירושלמי חלה פ"א (שם) אמר רבי יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב ומצרכין עליו המוציא [בדק הבית] ר"ש ב"ל אומר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואינו מברך עליו המוציא [עד כאן] אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקין כלומר צהא מודיעא לך וכן כתבו שם הרא"ש (פסחים פ"ב ס"ו) והר"ן (י"א: ד"ה הלך) וכן כתב ה"ר יונה נפרק לילד מצרכין (נרכות טו: ד"ה לחם) (א):

שכת א אין חיוב חלה אלא בלחם וכו'. משנה נפרק קמח דחלה ומציאו נפרק כל שעה (דף ל"ג) ולחם פירש רש"י הסופגנין עשין כספוג אבל הרא"ש נחלה חלה (פ"ו ט) כתב הסופגנין לחם העשוי כספוג ועשוי רקיקין דקין עכ"ל ומדברי רש"י נראה דגרסא נלשון הרא"ש רקיקין רכים והוא פירוש נלשון דלפי שהן רכים כספוג קרי להו סופגנין: ומ"ש והדובשנים והאמקריטין והן מטונגים בדבש. ה"ל והן מטונגים בדבש אמרויהו ק"ל והן שני מיני טיגון דבש וכן פירש הרא"ש (שם): ומ"ש ועיסה שבלייתה רכה וכו'. היינו דתנן נפרק קמח דחלה עיסה שחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה לפירוש חלתה נלילתה רכה כסופגנין ואחר כך מבשלין אותה במים או מטונגין אותה בשמן דהיינו סופגנין פטורה ונתבאר בסמ"ק (ס"ו):

א אין חיוב חלה אלא בלחם דכתיב באכלכם מלחם הארץ (ב) לפיכך הסופגנין (ב) (ג) העשויוין כספוג רכיכים רכים (ג) והדובשנין והאמקריטין והן מטונגין בדבש פטורים מן החלה: ב ועיסה שבלייתה רכה ובשלה במים או טגנה בשמן פטורה אבל אם אפאה בתנור או אפאה במחבת בלא שמן והרתיחה חלה ואחר כך הדיבקה בו העיסה לכולי עלמא חייבת אבל אם הדיבקה ולבסוף הרתיחה בזה פליגי ריש לקיש פוטר ורבי יוחנן מחייב ור"ח פוסק כריש לקיש ורב אלפס כרבי יוחנן וכן היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל ובלבד שלא על ידי משקין: ג ועיסה שבלייתה עבה שבשלה במים או טגנה

ב ומ"ש אבל אם אפאה בתנור וכו'. שם נפרק כל שעה אסיקנא דכולי עלמא בין רבי יוחנן בין ריש לקיש הרמיח ולבסוף הדיבך פירוש הרמיח האילפס ואחר כך הדיבך זה הלחם הוי ליה כעין מעשה תנור וחייבת נחלה כי פליגי בהדיבך ולבסוף הרמיח ריש לקיש פוטר ורבי יוחנן מחייב: ומ"ש ובבבד שלא על ידי משקין. פירוש כשנלילתה רכה ומבשלה במים נמחמת או טיגנה בשמן מודה רבי יוחנן דפטורה והכי איתא בירושלמי וכן כתבו כל הפוסקים והיינו מ"ש חלה ועיסה שנלילתה רכה ובשלה במים או טגנה בשמן פטורה וחזר וכחמה כאן כדי לפרש שאם בשלה במים פטורה אפילו הרמיח חלה ואחר כך בשלה במים:

ג ומ"ש ועיסה שבלייתה עבה וכו'. כן כתבו המוספות והמפרשים נחש ר"ח נפרק כל שעה והכי חן נפרק קמח [דחלה] חלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת נחלה דפירושא דחלה נללה עבה וסופה מטונג אותה בשמן חייבת ור"ש מפרש הך משנה דוקא דכשנללה עבה היה דעתו לאפותה בתנור ואחר כך נמלך וטגנה בשמן דעתו מצרכין עליהם המוציא כדמוכח בירושלמי חלה פ"א (שם) אמר רבי יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב ומצרכין עליו המוציא [בדק הבית] ר"ש ב"ל אומר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואינו מברך עליו המוציא [עד כאן] אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקין כלומר צהא מודיעא לך וכן כתבו שם הרא"ש (פסחים פ"ב ס"ו) והר"ן (י"א: ד"ה הלך) וכן כתב ה"ר יונה נפרק לילד מצרכין (נרכות טו: ד"ה לחם) (א):

ג ומ"ש ועיסה שבלייתה עבה שבשלה במים או טגנה בשמן כתב ר"ת שחייבת דכבר נתחייב משעת גזירה. כלומר דפלגומא דריש לקיש ורבי יוחנן לא הוי אלא נלילתה רכה אבל נלילתה עבה לדברי הכל חייבת אפילו סופו נלשלו במים או לטונג בשמן כן כתבו שם המוספות והרא"ש (ס"ו) והר"ן (י"א) ד"ה ופירש ר"ח (ס"ו) והמרדכי (ס"ו) ופירש ר"ח וכן כתב הרא"ש עוד נחלה

דרכי משה

שכת (א) ובמרדכי שם (דף רנ"ו ע"ד) (פסחים ס"ו תקצב) פסק דהואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא המיקל לא הפסיד והמחמיר תע"ב ומיהו אם הדיבך בפנים והרתיחה ג"כ מבפנים לכ"ע חייב:

פרישה

שכת (ב) לפיכך הסופגנין. לשון אשר"י (ה"ל פ"ו ט) רקיקי מלות (ויקרא כ"ד) ממרגמינן סופגנין: (ג) העשויוין כספוגין רקיקין דקין. כ"ל: (ג) והדובשנין מטונגין בדבש והאמקריטין. עשין כפסית שלשין עיסה רכה מאד. רש"י. ומלשון הטור משמע איפכא דובשנין נילשין דבש והאמקריטין מטונג אס לא שנאמר דהאמקריטין הוא נילוש דבש וגם מטונג דובשנין נילוש ואינו מטונג ד: [ח] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א:

חדושי הגהות

שכת [ב] העשויוין כספוג רקיקין דקין כ"ל וכן הוא בהרא"ש (פרישה) ועין ב"ס:

הגהות והערות

שכת א מחודש זה אינו בדפוס ותכתב כאן עפ"י הדפוסים המצויים: ב בכת"י פרו ולתרון הגירסא כאן "רקיקין דקין" וכפי שהגיה בח"ה כאן: ג עיין בפירוש המשנה להרמב"ם מה שפירש על משנה זו. והנה על דובשנין כתב הפ"ח (בסג"ג) שאיירי שבלייתה רכה אבל הערוך השלחן (בסעי' ו) כתב שדובשנין והאמקריטין פטורים אף שבלייתה עבה עיי"ש טעמו וע"ע בערוך השלחן סעי' ו שכתב מדוע הרמב"ם בהלכותיו לא כתב למשנה זו: ד ועיין

מ"ש המשנה ראשונה ד"ה הדובשנין: ה בדפוס"ה הגירסא והמדומי ותכתיב למדומע. ובדפוס ד"ה הגירסא והמדומה ובח"ה שם (אות ב) הגיה והמדומע. וכהגהתו כ"ה בדפוסים המצויים: ו "פרש"ת צו ס"ס עז" אינו בדפוס"ה ודפוס ד"ה הגירסא והוא מח"ה שם (אות ג). ובדפוסים המצויים שולבה הגהתו ללשון הבי"י: ז חב"י אינו מפרש כפני משה שם שפירש שרי"א אומר לר"ל אפילו לדברין שאתה פוטר ובלבד אם נעשו ע"י משקה" וכו':

דמעיקרא אזלינן אבל אם מחלמה כשנללה ענה היתה דעמו לבשלה או לטנגה בשמן פטורה וכן כתב הרמב"ם בפרק ו' וב"ש כיצד העושה עיפה וכו'. היא מתמיץ בפרק קמא עיפה שחלמה סופגין וכו' והזכרתי בסמוך דמפרשה הרמב"ם בנמלך כדפירש רבינו שמשון:

בשמן כתב רבינו תם שחייבת דכבר נתחייב משעת גלגול ורבי שמשון כתב דאפילו העושה עיסה גמורה (ד) אם דעתו לבשלה או לטנגה פטורה אבל אם כשלא לא (ט) היה בדעתו לבשלה אלא סתם ואחר כך נמלך לבשלה חייבת וכן כתב הרמב"ם (י) שהכל הולך אחר דעת האדם כיצד העושה עיסה ותחלתו וסופו על דעת סופגין פטורה. גלגלה על דעת עיסה ונמלך לעשותה סופגין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול גלגלה על דעת סופגין ונמלך שלא לעשותה סופגין אלא עיסה סתם חייבת וכן מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ד ומיהו כתב הרבינו שמשון אפילו כשעושה אותה על דעת לבשלה

חלה (סי' ט) וכן כתב ה"ר יונה בפרק כ"ד מצרכין (שס) וכן כתב הגהות מיימוניות בפרק ג' מהלכות ברכות (א"ח ג) בשם סמ"ג (עשין קמ"א ג.) וסמ"ק (סי' רסו) ועעמו משום דמשעת גלגול אחי חיוב חלה כדמוכח בכמה דוכתין ופנן נמי בפרק קמא דחלה (מ"ה) עיפה שחלמה סופגין וסופה סופגין פטורה מחלמה עיפה וסופה סופגין מחלמה סופגין וסופה עיפה חייבת פירוש מחלמה וסופה סופגין עיפה שזלילה רכה ואחר כך מבשלין אותה או מטנגין אותה בשמן מחלמה עיפה וסופה סופגין שזלילה ענה ואחר כך מטנגין או מבשלין אותה (ח) מחלמה סופגין וסופה עיפה שזלילה רכה ואחר כך אוסין אותה בתנור אלמא כמר גלגול אזלינן וכיון שזלילה ענה מד נתחייבה בחלה ואף על פי שסופה לבשלה במים: ור"ש כתב דאפילו העושה עיפה אם דעתו לבשלה או לטנגה פטור אבל אם

ד. וב"ש ומיהו כתב ר"ש וכו'. פירוש אם דעתו בשעת זלילה לבשלה ולאפות ממנה מעט נתחייבה כל העיפה דחיישין שמה תמלך על כולה או על כדי שיעור חלה והכי איתא בירושלמי בעובדא דאחא לקמיה לרבי מנא ואף על גב דר"ש כתב ח"ל אם לקח ממנה מעט לאפותה נתחייבה כל העיפה וכו' קבירא ליה לרבינו דאין פירושו שאפה אותו מעט קודם שהפירש חלה דאם כן הוי אותו מעט שאפה טבל ואסור לו לאכלו אלא בעל כרחך דמפירש חלה מחלה ואחר כך לוקח ממנה מעט לאפותו ואם כן בחלמה

מפירש חלה על דעת לאפות ממנה מעט אחר הפרשת החלה וכן כתב הרא"ש בפרק כל שעה ובהלכות חלה ח"ל ור"מ היה נוהג כשלישן עיפה בציחו כדי לבשלו במים או לטנגו בשמן היה מניח לאפות ממנה מעט ועל ידי כך נתחייבה העיפה כולה בחלה קודם שיקח י"ב ממנה מעט דחיישין שמה תמלך עכ"ל אלמא דאפילו קודם שלקחה ממנה אותו מעט נתחייבה כולה בחלה ועוד נראה מלשונו דאדרבה דוקא קודם שלקחה המעט נתחייבה כולה בחלה דכיון דדעתה ליקח ממנה מעט לאפותו דילמא תמלך לאפותו כולו אבל כשכבר לקחה מעט לאפותו שוב לא חיישין שמה תמלך דכיון שלא לקחה אלא מעט ואפואו מתחמא לא תקח יותר לאפיה ואין שיהיה מכל מקום מוצא דקבירא ליה להרא"ש דעל ידי שדעתו לאפות ממנו מעט נתחייבה כולה בחלה קודם שיקח אותו המעט וכדברי רבינו ושרי ליה מריה לביט יוסף שדחק לפרש מה שכתב רבינו אם דעמו לאפות ממנה מעט דהיינו דוקא כשאפה אותו מעט וכו' וליתא אלא אדרבה לכתחלה נריך שיפירש חלה מחלה ואחר כך יאפה אותו מעט כדפרישית מיהו במדכי פרק כל שעה ד"ה ועל אודות התורה הקטנה וכו' (סי' תקנ"ג) מוצא במ"ש בשם ר"מ שנהגים הנשים ליקח מעיפה שמבשלין במים מעט עיפה ואופין אותו ומשימין אותו אצל העיפה ומפרישין חלה מעט ממנה ומן העיפה צידד דנוטלין

בש"ה וכו' חייבת. בפרק קמא דחלה (שס) כתב בדברי ר"מ דכל דבר שזלילתו קשה אפילו בשלו במשקין היינו מחלמו עיפה וסופו סופגין וחיוב וכן מחלמו רכה וסופו בלוי על ידי האור בלא משקה עד שחלה זלילתו רכה וסופו באור על ידי משקה ואחר כך כתב ומיהו נראה דעיפה גמורה נמי פטורה כדמוכח בפרק כ"ד מצרכין (ל"ו) גבי לחם העשוי לכותח דאף על גב דמשעת גלגול קא אחי חיוב חלה כיון דנגלגל אדעתא לאפות בחמה מיפטורא דסופו ליבעל מתורת לחם ומתמיץ דחלמה עיפה וסופה סופגין היינו בנמלך אבל מחלמה עיפה לעשותה סופגין פטורה וכן כתב הר"ן בפרק כל שעה (י"א) ד"ה (א"ג) בשם הרמב"ן ז"ל (ה'ל' פ"א ה"ד) וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק ו' מהלכות חלה (ה"ג) וכן הכריע הרשב"א בפסקי חלה שלו (שער א) ולזה נראה שמסקים סמ"ג (שס) (ב): וב"ש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. אף על פי שהרא"ש בפרק כל שעה (שס) ובהלכות חלה (שס) הביא סברת ר"מ וסברת ר"ש ולא הכריע כתב רבינו שמסקנתו כר"ש מפני שהביא דבריו אחר דברי ר"מ והאריך בהם:

ד ומיהו כתב הרא"ש אפילו כשעושה אותה על דעת לבשלה אם דעתו לאפות ממנה מעט נתחייבה כל העיפה דחיישין כחז דירושלמי (חלה פ"א ה"ד) משמע דעיפה שעשאה על דעת סופגין אם לקח ממנה מעט לאפותה נתחייבה כל העיפה דחיישין שמה תמלך על כולה או על כדי שיעור חלה וכן כתב הרא"ש בשמו חלה מחלה וכו' ורבינו שכתב בשמו דאפילו לא מיחייבה דאפילו כשאפאה לא מיחייבה אלא משום גזירה והכי דלא לוסף עלה לחייבו משום דהיה בדעתו לאפות דבר מועט שאין צו שיעור חלה (ג): כתב הרמב"ם בפרק ו' (ה"ג) העושה עיפה ליבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה הרי היא פטורה ולשון בלבד דנקט אפשר דאחא לאפוקי היכא דנטל ממנה קצת לאפותה דעל ידי כך נתחייבה כל העיפה וכדברי הירושלמי הזה ואפשר דלא אחא לאפוקי אלא היכא דהתחיל ליבשה בחמה וגמר לאפותה כמיקונה או איפכא דהא דחיי לחם איקרי וכמו שכתב הוא ז"ל שם בסמוך (ה"ג):

דרכי משה

(ב) וכתב המדרכי פרק כל שעה (דף רנ"ו ע"ד) (שם) דלדברי ר"ת עיטה שעושיין ללוקשיין ולקרעפליין ופשטידי"א חייב בחלה ולדברי החולקים עמו פטור וכן הוא בכל בו (סי' פט גז ע"ד) אמנם בפירושו רבינו יונה פרק כיצד מברכין (ע"א דף ל') (כו. ד"ה ומה) משמע דאף לר"ת עיטת לאקשיין פטור יא): (ג) ועיין בזה בתשובת מיימוני סוף ספר זרעים (דפוס קושטא סי' כב):

פרישה

(ד) אם דעתו לבשלה או לטנגה פטורה. וכל זה מיירי כשאין זה תואר לחם אלא משל במים עיפה גמורה שיש בה תואר לחם חייב כמו שכתב באורח חיים סימן קס"ח (קמט.). מורי ורבי (בבאור למו):

הגהות והערות

(ח) בדפוסי דיהנפורט, קניגסברג ווילנא הגירסא כאן "מבשלין אותה בשמן". ובדפו"ר לא גרס בשמן אלא "ומבשלין אותה" וכו'. ונראה כדפו"ר וכתב הב"י לעיל בסמוך שטנגו הוא בשמן ולא בשול: (ט) "אם כשלא לא" כ"ה בטור שבדפו"ר ב"ה ובדומה לזה בבתי"י פרוז ולגזון "עם כשלא לא". ובדפוס שלוניקי הגירסא "אם כשלא לא". כשאר הדפוסים הגירסא "אם בשלה ולא" ונראה דט"ס הוא: (י) בבתי"י הגירסא כאן "הרמב"ן": יא) ובפתחי חשובה (סק"א) כתב בשם הפנים מאירות (ח"א סי' שח) דלא משמע משם מידי: יב) וברא"ש הגירסא "קודם שיאפו ממנו מעט".